

İnternet Alt Kültürü Bağlamında Hegemonik Erkeklik Söyleminin Dijital Dönüşümü:**#erkekyerinibilsin Hashtag Örneği¹****Fatma Esra ÖZTÜRK**

Marmara Üniversitesi

İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü

İstanbul

esraozturk20@gmail.com**Özet**

İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan çevrimiçi ağlar söylemlerin inşa edildiği yeni bir mekân haline gelmiştir. Yeni medya, kendine has yapısıyla kullanıcının kendini ifade edebildiği yeni olanaklar sunmuştur. Ancak bu alanlar fikirlerin paylaşıldığı, söylemlerin kolaylıkla üretildiği bir mekân haline gelirken aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratıldığı, erkeklik söylemlerinin üretildiği bir alanı da içermektedir.

Bu çalışma çevrimiçi alanda hegemonik erkekliğin hangi söylemlerle inşa edildiğine odaklanmakta ve ortaya çıkan erkeklik biçimlerini açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, Twitter'da toplumsal bir muhalefet biçimi olarak ortaya çıkan ve toplumsal bir gündem yaratan #erkekyerinibilsin hashtagi üzerinden bir inceleme gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda; erkek evreninden Twitter'a ağlar arası erkeklik, madun erkeklik ve hegemonik erkekliğin inşasında öne çıkan anti-feminist söylem olmak üzere üç farklı temaya ulaşılmış ve eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Hegemonik erkeklik, Erkek evreni, İnternet Alt Kültürü, Twitter

Digital Transformation of Hegemonic Masculinity Discourse in the Context of Internet**Subculture: #erkekyerinibilsin Hashtag Example****Abstract**

Social networks have become a new place where discourses are built with the development of communication technologies. The new media, with its unique structure, offered new opportunities for the user to express herself. However, while these areas become a place where ideas are shared and discourses are easily produced, they also include an area where gender inequality is created and masculinity discourses are produced.

This study focuses on the discourses in which hegemonic masculinity is built in the online arena and aims to reveal the emerging forms of masculinity. In this context, a review was conducted through the hashtag #erkekyerinibilsin, which emerged as a form of social opposition on Twitter and created a social agenda. As a result of the evaluation of the obtained data, three different themes have been reached: cross-network masculinity from the manosphere to twitter, subordinate masculinity and anti-feminist discourse prominent in the construction of hegemonic masculinity that comes to the fore in the construction of hegemonic masculinity, and they have been examined through critical discourse analysis method.

Keywords: Gender, Hegemonic Masculinities, Manosphere, The Internet Subculture, Twitter

¹ Bu çalışma Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı'nda, Fatma Esra Öztürk tarafından hazırlanmakta olan doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

Giriş

Toplumsal cinsiyet çalışmaları uzun yıllardır akademinin önemli çalışma alanlarından biri olarak ön plana çıkmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini temel alan bu araştırmalar çoğunlukla kadınlar özelinde ele alınmıştır. Oysa "cinsiyetlendirilmiş toplumsallığın" (Sancar, 2009, s.15) ne ifade ettiğini anlamak ve eleştirmek için yalnızca tahakküm kurulan kadına değil, tahakkümü kuran erkeğe de bakmak gerekir. Bu anlamda hegemonik erkeklik çalışmaları, kadın ve erkek arasındaki tahakkümün yanı sıra farklı erkeklikler arasındaki tahakküm ilişkilerini de açığa çıkartır.

İkinci dalga feminist hareket içinde yürütülen tartışmalarla ortaya çıkan eleştirel erkeklik çalışmaları, tıpkı kadına dayatılan roller gibi erkekliğin de doğuştan var olmadığını, ataerkil yapı içinde toplumsallaşma sonucu öğrenilen davranış biçimleri olduğuna dikkat çeken çalışmalardır (Baştürk Akca ve Tönel, 2011, s. 24). Bu makalede ilk olarak hegemonik erkekliğin kuramsal çerçevesine yer verilecek ve erkekliğin temsilinde medyanın nasıl bir rol oynadığına değinilecektir. Geleneksel medyanın dışında, internet teknolojilerinin gelişimiyle birlikte oluşan yeni medya, bireyin etkinliğinin daha güçlü olduğu alanlar olarak ortaya çıkmış, dolayısıyla erkeklik biçimlerini bu alanlar üzerinden değerlendirme gereksinimi doğmuştur. İletişim teknolojilerinin hızla gelişim göstermesinin bir sonucu olarak bizim de iletişim biçimlerimiz değişmiş ve sosyal ağlar hayatımızın bir uzantısı haline gelmiştir. Böylece çevrimiçi ağlar; söylemlerin, temsillerin yeni ifade alanlarına dönüşmüştür. Örneğin, 1970'li yıllarda ortaya çıkan erkeklik hareketleri bugün iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte çevrimiçi alana taşınmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümünde erkek hareketlerinin, erkek evreni (manosphere) olarak adlandırılan çevrimiçi alandaki pratiklerine değinilecektir.

Erkeklerin örgütlenme pratiklerini dönüştüren çevrimiçi ağlar, bu alanda ortaya çıkan erkekliklerin incelenmesinin gerekli olduğunu göstermektedir. Özellikle çevrimiçi ağların kullanıcıya sağladığı etkileşimsellik, zamandan ve mekândan bağımsız olma hali ve anonim olma seçeneği gibi avantajlar erkekliklerin inşasını kolaylaştıran ve erkeklikleri yeniden inşa eden mecralardır. Çünkü bu alanda üretilen erkeklik söylemlerinin bir başkası tarafından paylaşılması ya da yorum yapılması etkileşimi artırarak daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlar, böylece erkekliğin inşası sürekli hale gelir.

Bu çalışmanın temel amacı, hegemonik erkekliğin çevrimiçi ağlarda hangi söylemlerle inşa edildiğine odaklanmak ve ortaya çıkan erkeklik biçimlerini açığa çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda Twitter'da ortaya çıkan #erkekyerinibilsin hashtagi üzerinden bir inceleme

gerçekleştirilecek ve elde edilen veriler eleştirel söylem analizi yöntemiyle değerlendirilecektir. Erkekliğin konu edildiği çalışmalar her geçen gün artış gösterse de özellikle sosyal medya alanında yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu noktada söz konusu çalışma alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Hegemonik Erkeklik

Toplumsal cinsiyet kavramı, biyolojik cinsiyetin eril ve dişil tanımını toplumun attettiği cinsiyet rolleriyle besleyerek bireyin sosyalizasyon sürecine eklemlenmesiyle inşa edilir. Kavram toplumdaki kültür, gelenek ve görenek gibi yapılardan beslenerek toplumun kadına ve erkeğe uygun gördüğü rolleri ve davranış kalıplarını ifade eder. Savran'a (2004, s.235) göre toplumsal cinsiyet, ayrımcılık temelinde işleyen ve belirli davranış kalıplarını dayatan bir kategori olmakla birlikte, eşit olmayan bir toplumsal yapının varlığına da yol açmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yaratan hegemonik yapıyı ve iktidar mekanizmasını anlayabilmek için kadına odaklanmanın yanı sıra erkekliği de ele almak gerekmektedir.

Erkeklik, cinsiyet eşitsizliğine dayanan ve toplumsal örüntüler tarafından belirlenmiş rollerin erkekler tarafından içselleştirilmesidir. Kimmel erkekliğin değişmez, sabit bir dışavurum olmadığını belirtir ve tarihsel süreçteki değişimine vurgu yapar. Ona göre erkeklik, içsel ya da biyolojik olarak ortaya çıkmayan, toplumsal olarak inşa edilen ve zamana göre değişkenlik gösteren kültürel bir yapı içinde oluşur (2013, s. 93).

Hegemonik erkeklik kavramı ilk olarak 1982 yılında Avustralya'da gerçekleştirilen bir saha çalışmasıyla ortaya çıkar (Kessler vd., 1982). Kavramın daha kapsamlı hale getirilişi R.W. Connell, Tim Carrigan ve John Lee'nin birlikte kaleme aldıkları "Towards a New Sociology of Masculinity (Yeni Bir Erkeklik Sosyolojisine Doğru)" adlı makale ile gerçekleşir (Carrigan, Connell ve Lee, 1985).

Connell tarafından kavramsallaştırılan hegemonik erkekliğin temeli Gramsci'nin hegemonya kavramıyla ilişkilidir. Hegemonya kavramı en basit tanımıyla, bir grubun üzerinde tahakküm kurma anlamına gelmekte, ancak bu zora başvurmadan rızaya dayalı bir inşa süreciyle işlemektedir. Bu noktada hegemonyayı inşa etmek, egemen gücün kendi görüşünü topluma yayması, "böylece kendi çıkarları ile toplum çıkarlarını büyük ölçüde eşitleyerek, ahlaki, siyasi ve entelektüel liderlik kurması demektir" (Eagleton 1996, s. 167). Hegemonya yalnızca siyasi alana sıkışmış bir kavram olmamakla birlikte toplumsal ilişkilere de sirayet eden, daha kapsayıcı bir yapıya sahiptir. Elbette hegemonyanın geniş kitlelere yayılması entelektüel sınıfın ve liderlerin etkin olduğu bir rıza sistemiyle mümkündür. Dolayısıyla "kitleler üzerinde kurulan hegemonya sıradan bir iktidar yapısı değil, kültürel bir

politikadır” (Yücel, 2014, s. 44). Hegemonik erkeklik kavramına geri dönecek olursak buradaki hegemonya kavramı “(terimin ödünç alındığı Gramsci'nin İtalya'daki sınıf ilişkileri analizlerinde söz konusu olduğu gibi) acımasız iktidar çekişmelerinin ötesine geçerek özel yaşamın ve kültürel süreçlerin örgütlenmesine sızan bir toplumsal güçler oyununda kazanılan toplumsal üstünlüktür" (Connell, 1998, s. 246). Hegemonik erkekliğin anlaşılması noktasında merkezi bir yerde duran hegemonya kavramı, azınlıkta olan bir erkek grubunun kendisinden daha büyük bir kitle üzerinde nasıl tahakküm kurduğunu anlamamızı sağlar. Bu noktada rızanın sağlanması, çoğunluk grubu oluşturan erkeklere birtakım ayrıcalıkların verilmesi ve kurulan suç ortaklığıyla gerçekleşir. Sancar'a (2009, s. 32) göre:

" İktidarı elinde tutan erkek grubu sayıca çok azdır; ama bu durum geniş bir erkek kesiminin onayı ve suç ortaklığı ile beslenen hegemonik bir oluşumdur. Çünkü hegemonik erkeklik pratiklerini onaylama, katılma ya da ses çıkarmama karşılığında farklı erkekliklere maddi kazançlar ve ayrıcalıklar sunulur. Eril fanteziler yoluyla zevk almayı odağına alan erkek eğlenceleri dünyasına katılma, kadınsı-eşcinsel erkeklere aşağılayıcı ve dışlayıcı davranma özgürlüğü, alt-sınıf erkeklerin kızgınlıklarını boşaltmak için barlarda, sokaklarda, futbol maçlarında taşkınlık yapmalarına hoşgörü gösterme, erkeklerin kadınlar üzerinde sağladığı iktidardan yararlanma gibi ayrıcalıklardır bunlar."

Buradan yola çıkarak iktidar sahibi erkeklerin hem kadınlar hem de diğer erkeklikler üzerinde kurduğu tahakküm olarak ifade edebileceğimiz hegemonik erkeklik kavramı Connell'a göre; "daima kadınlarla ilgili olduğu kadar, ikincil konuma itilmiş çeşitli erkeklik biçimleriyle ilgili olarak da inşa edilmektedir. Farklı erkeklik biçimleri arasındaki etkileşim, ataerkil bir toplumsal düzenin işleyiş biçiminin ayrılmaz parçasıdır” (1998, s. 245). Hegemonik erkekliğin özelliklerini tek bir kalıp üzerinden belirlemek mümkün değildir. Bu özellikler toplumlara, kültürlere, zamana ya da koşullara göre değişkenlik gösterir. Bu durumu göz ardı etmeden genel bir çerçeveye çizerek hegemonik erkekliğin özellikleri şu şekilde sıralanabilir: “güç, hâkimiyet, otorite, duygusallıktan uzaklık, heteroseksüellik, homofobik olma, yarışmacılık, iş-güç sahipliği, spor dallarından birisi ile uğraşma, cinsel olarak aktif olma ve risk alabilme” (Yavuz, 2014, s. 112).

Connell erkekler arasındaki hiyerarşik yapının farklı erkeklikleri oluşturduğunu belirterek, hegemonik erkekliğin dışında üç farklı erkeklik türünden bahseder (Connell, 2019:149). Bunlardan ilki, çoğunluğu oluşturan suç ortağı erkekliktir. Hem kadınların ikincilleştirilmesinden hem de ataerkil yapının sunduğu ayrıcalıklardan faydalanarak "ataerkil kazançtan pay" alırlar (Connell, 2019, s. 154). Bir diğer erkeklik türü olan marjinal erkeklik; ırk, etnisite ya da sınıf gibi "biz" unsurunu oluşturan tüm özelliklerin dışında kalan,

farklılaşan, bu nedenle ötekileştirilen erkeklerdir. Son olarak madun erkeklik, farklı cinsel yönelimlere sahip olan erkeklere işaret eder. Hegemonik erkekliğin ilk basamağını oluşturan heteroseksüelliğin dışında kalmaları nedeniyle en fazla dışlanan gruptur (Connell, 2019, s. 152,155). Homofobinin erkekler üzerinde oluşturduğu korkuyu ele alan Kimmel (2013, s. 98), bu korkunun eşcinsel olarak anlaşılmanın çok ötesinde olduğunu, asıl korkunun erkekliğin yitirilme korkusu olduğunu belirtir. Açığa çıkan bu korkunun diğer erkekler tarafından fark edilmesi, korkunun katlanarak artmasına yol açarak utanca dönüşür. Çünkü fark edilen korku, erkekliğin kaybedilme tehdidini yaratmasının yanı sıra erkekliğin önemli unsurlarından biri olan cesaretin sarsılmasına da yol açar. Bourdieu erkeklik ve cesaret arasındaki paradoksal ilişkiye dikkat çekerek, cesaretli olmayı başarabilen kişinin erkekliğe erişebileceğini belirtir. Cesaret göstermenin temelinde ise erkeklikten dışlanma ya da erkekliğin yitirilme korkusu yatar. Çünkü erkeklik "kişinin kendi içindeki bir tür dişil korkusu içinde inşa edilmiştir" (Bourdieu, 2015, s. 70-71). Bu noktada erkekliğin kaybı temelde kadınsılaştırma korkusu taşıyor olduğundan bu korkuya karşı gösterilen cesaret, erkek olmanın bir koşulu haline gelir.

Hegemonik erkeklik kavramı ilk formülasyonundan bu yana çeşitli eleştiriler almıştır. Kavrama yöneltilen bu eleştiriler karşısında Connell ve Messerschmidt "Hegemonik Erkeklik: Kavramı Yeniden Düşünmek" (Connell ve Messerschmidt, 2005), isimli makalelerinde eleştirileri değerlendirerek yeniden formüle edilmesi gereken dört unsura odaklanırlar. Bu unsurlardan ilki, toplumsal cinsiyet hiyerarşisidir. Yazarlar hegemonik erkeklik araştırmalarının, kadınların pratiklerini de dikkate alarak tarihsel süreçteki erkeklik ve kadınlık arasındaki etkileşimi daha bütüncül bir yaklaşımla ele almalarını önerirler (Messerschmidt, 2019, s. 96).

Yazarlar tarafından belirlenen ikinci unsur, hegemonik erkekliğin yerel, bölgesel, küresel olarak incelenmesidir. Birbiriyle ilişkili olan bu sınıflandırmanın hem farklı hegemonik erkeklik modellerinin varlığına işaret ettiğini hem de farklı erkekliklerin inşasında etkili olduğunu savunurlar (Messerschmidt, 2019, s. 97).

Üçüncü unsur ise, toplumsal bedenselleşme olarak belirlenmiştir. Yazarlara göre beden, hegemonik erkekliğin önemli bir belirleyicisi olmasına karşın bedenselleşmenin teorik alanda zayıf kaldığı, bedenin yeterince vurgulanmadığı belirtilir. Toplumsal pratiklerin meydana gelmesinde önemli bir etki alanına sahip olan bedenin, hem toplumsal yapılar bağlamında hem de erkekliğin bedenselliğini anlama noktasında birlikte ele alınması gerektiği önerilir (Messerschmidt, 2019, s. 100-101).

Erkekliklerin dinamikleri olarak adlandırılan son boyutta ise, hegemonik erkekliğin cinsiyetçi iktidarla kurulan ilişkileri nedeniyle içsel çatışma biçimleri içerebilecekleri

belirtilir. Bununla birlikte yazarlar, farklı hegemonik erkeklikleri açığa çıkarması sebebiyle kişisel yaşam öykülerinin özellikle değerlendirilmesi gerektiğini savunurlar (Messerschmidt, 2019, s.103).

Erkekliğin Medyada Temsili

Toplumsal cinsiyet rolleri belirli kurumlar (aile, okul, medya vs.) aracılığıyla sosyalizasyon sürecinde öğrenilir. Özellikle medya düşüncelerimizi şekillendiren bizi etkileyen bir aktarıcı olarak, erkeklerin ve kadınların temsil edilmesinde ve dayatılan rollerin popüler hale getirilmesinde etkili bir araçtır. Erkekliğin temsil edilme biçimi çeşitli imajlar üzerinden erkeklik anlatılarına dönüşerek medya metinleri aracılığıyla aktarılır. Böylece giderek yaygınlaşan ve popüler hale gelen medya anlatıları, hayata geçirilmeyi bekleyen erkeklik biçimleri sunar. Donaldson'a göre (1993, s. 646) hegemonik erkeklik, kitap, sinema ya da televizyon gibi alanlarda kahramanlar aracılığıyla doğallaştırılarak kitlelere aktarılır.

Medyada yaratılan imajlar ya da medya metinlerinde aktarılan mesajlar hegemonik erkeklik ideallerinin oluşturulmasında oldukça etkilidir. Medyadaki hegemonik erkeklik temsilleri, belirli imajlar çizerek (nasıl görünmeli), belirli davranış kalıpları (nasıl davranmalı) oluşturarak ve ne söyleyeceğini belirleyerek hegemonyayı sürekli hale getirir (Meral, 2011, s. 307). Berktaş (2003, s. 136) kültürel temsillerin bir ideolojiyi yansıttığını ve bunun belirli kodlar aracılığıyla aktarıldığını belirtir. Bu bağlamda kültürel temsiller ideal erkeklik biçimlerinin açığa çıkmasını sağlayan önemli bir lokomotif olmakla birlikte aynı zamanda arzu edilen erkekliklere de işaret eder (Türk, 2011, s. 208).

Televizyondaki çocuk programlarını değerlendiren hooks, bu programların alt metninde cinsiyetçi bir mit yaratıldığını ve erkekliğin vurgulandığını belirtir. Popüler bir çocuk programı olan “Yeşil Dev Hulk” çocuklara, bir krizle karşılaşıldığında erkeklerin saldırgan bir tavır sergilemelerinin doğru bir tepki olduğunu öğretmeye çalışan bir yapıdır. Hooks erkeğin saldırgan olmasına yönelik mesajların verildiği bahsi geçen çocuk programında, bu mesajların erkek çocuklar tarafından kanıksandığını gösteren bir araştırmaya değinir. Bu araştırmaya göre, erkek çocuklara hulk karakterinin gücüne erişmeler ne yapacakları sorusu yöneltilir ve çocuklar tıpkı programda aktarılan mesajda olduğu gibi saldırgan bir tavır sergileyeceklerini, annelerini parçalayacaklarını belirtirler (2018, s.137). Benzer şekilde medyada erkekliğin tartışıldığı çalışmalarda belirli erkeklik kodlarının çocukluk çağını da içerecek şekilde oluşturulduğunu söyleyen Güdekli, bu kodların daha çok sert, baskın, agresif özellikler üzerinden temsil edildiğini ifade eder (2016, s.107).

Diğer taraftan ana akım medyada genel olarak erkeklerle özdeşleştirilen spor, ekonomi ya da siyaset gibi alanlarda erkeklerin baskın şekilde temsil edildiğini belirten Hearn ve

diğerlerine göre (2011, s.403), spor medyasında erkekler o kadar kanıksanmıştır ki kadın ya da erkekten bahsederek toplumsal cinsiyet ayrımcılığını vurgulamak gereksizdir. Çünkü erkekle özdeşleştirilen bu alanlar normalleştirildiğinden, kadın bu alanın dışında görülür, bu nedenle de sık rastlanmaz. Benzer şekilde gazetelerin içeriklerinde de toplumsal cinsiyet eşitsizliği gözetilmeden temsil edilmektedir. Ancak bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğini görmezden gelmek ya da yok saymakla ilgili değildir. Aksine bu eşitsizliği yokmuşçasına temsil etmek bu eşitsizliğin kanıksanmış hali olarak bizzat toplumsal cinsiyetçiliktir.

Erkeklği dergiler özelinde ele alan Yavuz (2017, s.101, 102) "Erkek Yaşam Tarzı Dergileri Bize Ne Söylüyor?" adlı çalışmasında, bu dergilerde inşa edilen yeni bir erkek tipolojisinin yaratıldığı sonucuna ulaşır. Bu erkeklik biçiminin, bedenine özen gösteren, dolayısıyla dış görünüşüne dikkat eden, sporun merkezi bir noktada durduğu, moda ile ilgili ve tüketime uyumlu bir erkeklik şeklinde temsil edildiğini belirtir.

Erkeklik temsillerinin güçlü bir şekilde varlık gösterdiği alanlardan biri de sinemadır. Mulvey (1999) sinemada kadının konumlandırılışını "eril bakış" yaklaşımıyla değerlendirir. Sinemada kadının temsili, erkek egemen bir bakışla ortaya konulur dolayısıyla kadın eril bakışın nesnesi haline gelir. Erkeklik çalışmalarının sinema alanındaki seyri eril bakış, özdeşleşme, narsisizm gibi psikanalitik yaklaşım çerçevesinde tartışılmıştır. Erkeğin iktidar konumunun da sorgulandığı bu çalışmalarda, erkekliğin temsil edilmesinde sinemanın anlatım tekniklerinin etkisine de dikkat çekilmiştir (Yüksel, 2013, s.17,18). Sinemadaki erkeklik çalışmalarının yoğunlaştığı bir başka konu ise kadının etkinliğinin ve gücünün artmasından dolayı erkeğin yaşadığı güç kaybı ve iktidarının sarsılması sonucu ortaya çıkan erkeklik krizini konu alan çalışmalardır.

Erkek Hareketlerinin Dijital Dönüşümü: Erkek Evreninde Alt Kültürler

Feminist hareket içinde yürütülen tartışmalar, 1970'li yıllarda erkeklik hareketinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Anti-feminist oluşumların yanı sıra feminizme destek veren oluşumlar da ortaya çıkmıştır. Michael Messner erkeklik hareketlerini "Promise Keepers", "mitos-inşacı (myhopoetic)", "erkek hakları hareketi" ve "erkek kurtuluş hareketi (men's liberationism)" olmak üzere dört grup üzerinden incelemiştir (Bozok, 2009, s. 270,271).

Bu sınıflandırmaya göre "Promise Keepers" hareketi, 1980'lerin başında Hristiyan erkekler tarafından yalnızca erkeklerin katılım gösterdiği toplantılar düzenlemiştir. Bu toplantılarda erkeklerin aile, toplum ve kilise içindeki konumları ele alınıp bu alanlarda erkek egemenliğinin yeniden kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır (Clatterbaugh, 2004, s. 530). Bir diğeri "mitos-inşacı" erkeklik hareketinin ortaya çıkmasında ise Robert Bly'ın *Iron John* adlı kitabı etkili olmuştur. Erkeklerin kadınlardan farklı olduğunu düşünen Bly, erkeklerin bunu

fark etmelerini ve bununla övünmeleri gerektiğini savunur (Connell: 2019, s. 355). Erkekliği adeta bir öze dönüş projesi olarak ele alan “mitos-inşacı (mythopoetic)” hareket, ideal erkekliği yerli kültür, ortaçağ ve antik çağlarla ilişkilendirerek erkeklerin kadınlardan ve medeniyetten uzak durmasını önerir (Beasley, 2005, s. 181).

Anti-feminist yaklaşımı benimseyen “erkek hakları hareketi”, feminizmi sebep göstererek kaybedilen haklarını ve ayrıcalıklarını hukuki yollarla geri kazanmaya çalışır. Son olarak “erkek kurtuluş hareketi”, ataerkil sistemin kadınları mağdur ettiği kadar erkekleri de mağdur ettiğini öne sürer ve ataerkil sisteme karşı çıkar. Bu hareket ataerkil sistemin eleştirisini yapmasına karşın kadınları saf dışı bırakarak yalnızca erkeklere odaklanır, dolayısıyla feminizme mesafelidir. Bu toplulukların feminizme olan yaklaşımları birbirinden farklılık gösterse de erkekliklerin güçlendirilmesi noktasında benzer düşüncelere sahiptirler. Bununla birlikte anti-feminist erkek hareketlerinin yanı sıra feminizm destekçisi olarak öne çıkan pro-feministler, feminizmi destekleyen, eril düzeni sorgulayan bir hareket olarak ortaya çıkmış, aynı zamanda eleştirel erkeklik çalışmalarını oluşturmuştur (Bozok, 2009, s. 271, 272).

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte erkeklerin örgütlenme pratikleri çevrimiçi alana taşınmıştır. Bu alanda ortaya çıkan alt kültürler kendi inançlarını, fikirlerini daha hızlı ve daha kolay yayma fırsatını yakalamışlardır. Alt kültürü, toplumda baskın olan kültürün dışında, kendine özgü düşünce ve yaşam tarzını benimsemiş topluluklar olarak tanımlayabiliriz. Jenks'e (2007, s. 21) göre alt-kültür; “toplum içindeki meşrulaştırmanın ve denetimin hakim yapısından duyulan hoşnutsuzluğa veya bu yapıya yapılan bir müdahaleyi ifade eden bir karşıt değerler grubuna, bölgesine, kültüne, ya da ayrılmaya işaret eder”. Alt kültür toplulukları, toplumun hakim kültür anlayışına karşı bütünleşmeyi reddeden bir direniş sergilerken, kendini ait hissettiği alt kültür topluluğuyla bütünleşir. Çünkü alt kültür topluluklarında bireyleri bir arada tutan, ortak bir değerle bütünleştiren, aidiyet isteğini güçlendiren belirli düşünce ve ideolojilerin varlığı söz konusudur (Bourse ve Yücel, 2017, s. 152, 153). Alt kültürler, kendi varlıklarını ya da var olan sisteme karşı olduklarını çeşitli şekillerde ifade ederler. Bu kimi zaman sessiz ve tamamen sembolik şekilde gerçekleşirken, bazen şiddete dönüşerek gerçekleşir (Güngör, 2016, s. 314).

Teknolojik ilerlemeler sonucu ortaya çıkan çevrimiçi alanlar, alt kültür toplulukları için yeni bir varoluş alanı yaratmıştır. Bir başka deyişle çevrimiçi alanlar benzer düşünceleri paylaşan erkeklerin bir araya geldiği, erkek alt kültürlerin ortaya çıkmasını kolaylaştıran bir mekâna dönüşmüştür. Örneğin, ağ tabanlı bir oluşum olan *Incel* topluluğu, kendisiyle aynı mizojinist bakışa sahip olan erkeklerin bir araya geldiği çevrimiçi alt kültürün bir parçasıdır.

Diğer taraftan çevrimiçi alanların daha fazla kitleye ulaşma imkânı sunması ya da erişiminin kolay olması gibi özellikler, hem erkeklerin bir araya geldiği toplulukların hızlı bir şekilde artmasına hem de bireysel profillerin oluşmasına yol açmış, erkekliklerin inşa edildiği yeni ağlar oluşmuştur.

Yeni medyanın "dijitallik, etkileşimsellik, multimedya biçemselliği, hipermetinsellik, kullanıcı türevli içerik üretimi, yayılım ve sanallık/arayüzde mevcudiyet hissi" (Binark ve Bayraktutan, 2013, s. 19) olarak sıralayabileceğimiz kendine has özellikleri, kullanıcıya yeni iletişim olanakları sunmuştur. Danah Boyd "ağlaşmış kamular" olarak tanımladığı sosyal ağ sitelerini farklı kullanıcılarla etkileşime geçilen kamusal alanlar olarak görmektedir. "Ağlaşmış kamular" kullanıcıların davranışlarına müdahale etmemekte, ancak bu alandaki katılımcı bağlarını kuran ve şekillendiren alanı yapılandırmaktadır. Teknolojinin sağladığı yeni dinamiklerle oluşan "ağlaşmış kamular"ın mimarisi dört özelliğe bağlı olarak ortaya çıkar: "profiller, arkadaş listeleri, kamusal yorum araçları ve akışa dayalı güncellemeler" (Çizmeci, 2014, s. 390). Diğer taraftan yeni medya platformları kullanıcıya birtakım olanaklar sunuyor olsa da bu platformların aynı zamanda dezavantajlı yönleri de vardır. Üretilen içeriklerin denetlenmesinin oldukça zor olması nedeniyle ifade özgürlüğü sınırını aşan, cinsiyet eşitsizliğini inşa eden söylemlere, ırkçı, ayrımcı ifadelere, nefret söylemlerine vb., açık bir alandır. Dolayısıyla bu alanda üretilen erkeklik söylemlerinin ya da buna yönelik içeriklerin bir başka kullanıcı tarafından paylaşılması, yorum alması, desteklenmesi aslında erkekliğin işbirliğiyle onaylanmasına ve erkekliğin sürekli olarak yeniden inşasına yol açmaktadır.

Teknolojik ilerlemeyle birlikte erkeklerin kendi aralarında sorunlarını tartıştıkları, örgütlendikleri ve erkeklikle ilgili içeriklerin paylaşıldığı çeşitli sosyal ağlar oluşmuştur. Bunlar genel olarak internet sitesi, blog, forum, sosyal medya gibi çeşitli çevrimiçi topluluk ağlarının bütününe ifade eden *manosphere* yani "erkek evreni" (Messerschmit, 2019, s.165) kavramıyla adlandırılır. Erkeklerin homososyal mekânı haline gelen sosyal ağlardaki "erkek evreni" çoğunlukla anti-feminist, mizojinist, ırkçı söylemlerin üretildiği bir alana dönüşmüştür.

Erkek evreninde yürütülen tartışmalara bakıldığında, kendine has sembolik bir dilin hakim olduğu görülür. Çevrimiçi erkek topluluklarının terminolojisine yerleşmiş olan *red pill* (kırmızı hap) / *blue pill* (mavi hap) kavramları 1999 yapımı Matrix filmine atıfta bulunur (Ging, 2017, s.3). Matrix adı verilen simülasyondan kurtulmak isteyen Neo'nun hikâyesinin anlatıldığı filmde, ana karakterlerden biri olan Morpheus, Neo'ya mavi ve kırmızı hap seçeneğini sunar. Buna göre mavi hapi seçerse bir değişim olmayacak ve simülasyon devam

edecektir. Ancak kırmızı hapı tercih ederse asıl gerçekliği kavrayacağı ve değişimin başlayacağı vaat edilir. Bu noktada filmde ödünç alınan hap metaforu ağ erkeklği içinde anlam bulur. Kırmızı hapı tercih eden erkeklerin uyanışa geçeceklerine ve esas gerçeklikle yüzleşeceklerine inanılır (Ging, 2017, s. 3). Anti-feminist olan kırmızı hap destekçileri çevrimiçi alanlarda erkeklerin kadınlara nasıl davranması gerektiğini anlattıkları, birbirlerine akıl verdikleri bir dizi tartışma yürütürler. Mavi hapı tercih edenler, kırmızı hapın sunduğu gerçekliğe hiçbir zaman erişemeyecek olmaları nedeniyle illüzyonda kalmaya ve kadınlar tarafından değersizleştirilmeye devam edeceklerdir. Sonuç olarak kırmızı ve mavi hap hiyerarşik bir düzen içinde iki farklı erkeklik modeli sunar ve buna göre mavi hapı tercih edenler her zaman alt tabakada yer alır.

Erkek evreninde sıklıkla karşılaşılan bir diğer söylem ise, iki farklı erkeklik biçiminin temsil edildiği alfa/beta kavramlarıdır. Hiyerarşik bir yapılanmanın tezahür ettiği bu sistemde alfa erkekler istediği kadınla birlikte olmayı başarmış, güçlü, ideal erkeklği temsil ederek en üst katmanda yer alırken, beta erkekler, alfa grubunun dışında kalan zayıf ve tercih edilmeyen erkekler olarak nitelendirilir (Ging, 2017).

Erkek evreninde farklı ideolojik fraksiyonlara bölünmüş erkeklik hareketlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte bu toplulukların bir kısmı, hem cinsellik hem de duygusal ilişki kurma noktasında kadını elde etmeye yönelik stratejiler oluşturarak belirli davranış kalıpları sunarken, bir kısmı şiddet, tecavüz, öldürme eylemlerini gerçekleştiren radikal gruplara dönüşmüştür. Bunda çevrimiçi ağlarda örgütlenen *alt-right* (alternatif sağ) gruplarının da önemli bir etkisi olmuştur. Erkek evreninde yer alan erkeklik oluşumlarının hepsine yer verilemeyeceğinden bu çalışmada, alanın önde gelen bazı erkeklik hareketlerine değinilecektir.

Incel (involuntary celibates), yani "gönülsüz abazalar" (Kırmızısakal, 2019) grubu, kadınlar tarafından tercih edilmedikleri için cinsel deneyim yaşayamadıklarını belirten, kendilerini pek çok açıdan yetersiz bulan ancak bu yetersizlik hissini kaynağını kadınlar olarak gören krizdeki erkeklerin, mizojinist söylemler ürettikleri ve kadına yönelik negatif içerikler paylaştıkları çevrimiçi topluluktur. Çevrimiçi alt kültür topluluklarının artmasıyla birlikte *Incel* grubunun zaman içerisinde mesajları da gittikçe sertleşmiş, özellikle 4chan ya da Reddit gibi siteler üzerinden örgütlenmeleri ve sayılarının giderek artmasının da etkisiyle *Incel*'lerin katlanarak artan öfkeleri daha saldırgan bir boyuta taşımıştır (Hoffman vd., 2020). *Incel* topluluğunun çevrimiçi ortamda yürüttüğü tartışmalarda kendine has bir dil kullanımı söz konusudur. Bu tartışmalarda genel olarak *Stacy* ve *Chad*'lere karşı duyulan yoğun öfke ifade edilir. *Incel*'ler için ulaşılmaz olan *Stacy*'ler, fiziksel görüntüsüyle ön planda olan güzel

kadınları temsil eder. *Chad*'ler ise istediği her kadınla birlikte olabilen erkeklerdir. Aynı zamanda *Incel*'lerin kendilerini kıyasladığı *Chad* grubu, *Stacy*'lerle birlikte olmayı başardığından sistemin en tepesine yerleşen alfa erkekler olarak nitelendirilir. Yani *Incel*'ler kendilerini en altta konumlandıkları hiyerarşik bir sisteme vurgu yaparlar ve bu sisteme göre konumlar her zaman sabittir (Baele vd., 2019, s. 8-9).

Incel topluluğu, hem kadınlara hem de ulaşamadığı kadınlarla birlikte olan *Chad* grubundaki erkeklere yoğun bir öfke besler. Bu nedenle alfa erkeklige erişemeyen, yani "makbul" olanın dışında kalan erkekler aynı düşünceye sahip olan erkeklerle bir araya gelerek bir alt kültür meydana getirirler. Böylece çevrimiçi alanda bir alt kültür oluşturan *Incel* topluluğu, yeni bir mekânda yeni bir kimlik kazanır. Jenks'e (2007:190) göre, "altkültürler, insanların mesken tuttıkları yeni zaman ve yerler olarak ortaya çıkarlar; alt kültürler, yeni kimlik kaynaklarıdır." Diğer taraftan *Incel* grubu etrafında bir araya gelen bireyler, yeni bir kimlik ve aidiyet kazanarak aynı düşünceye sahip erkeklerle bir dayanışma ağı kurarlar. Böylece alt kültürün önemli özelliklerinden biri olan, ait olunan toplulukla bütünleşme gerçekleşir.

Son yıllarda yaşanan bazı kitlesel öldürme eylemlerinin ve şiddet olaylarının *Incel* kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır. Erkek evreni içinde yer alan PUAhate isimli forumun aktif bir üyesi olan Elliot Rodger 2014 yılında Kaliforniya'da gerçekleştirdiği saldırıda yedi kişiyi öldürmüştür. Rodger bu eylemi gerçekleştirmeden önce kadınlara olan nefretini anlattığı bir manifesto yayınlayarak Youtube sayfasında intikam alacağını ifade ettiği bir video paylaşmıştır (Braith and Barnett-Weiser, 2019, s. 5015).

Benzer bir başka olay ise Alek Minassian tarafından 2018 yılında Kanada'da gerçekleştirilmiştir. Rodger'i örnek alan Minassian, kiraladığı bir minibüsü yayaların yoğunlukta olduğu kaldırıma doğru sürerek kadınları hedef almış on kişinin öldüğü, on altı kişinin yaralandığı bir kitle saldırısı düzenlemiştir. Ancak bu saldırının *Incel* ile bağlantısı Minassian'ın kendisine ait olan Facebook hesabında paylaştığı mesajdan ileri gelmektedir. Minassian saldırıdan önce şu mesajı yayımlar: "Incel isyanı çoktan başladı! Tüm Chads ve Stacys'leri devireceğiz! Yüce beyefendi Elliot Rodger'a selam olsun!" (Regehr, 2020, s. 2). Minassian ve Rodger'in çevrimiçi ağlarda başlayan öfkesi kamusal alanda kitlesel saldırılara dönüşmüştür. Özkazanç, *Incel* üyeleri tarafından düzenlenen bu saldırıların ilk kez ideolojik ya da dini bir amaç gütmekten yalnızca "erkeklik" adına yapılmış terör eylemleri olduğunu belirtir (2020, s. 109). Ayrıca Minassian'ın mesajına yeniden geri dönersek, yedi kişiyi öldürmüş olan Rodger'a özellikle yer vermesi erkeklerin birbirlerinden güç aldıklarını ve

birbirlerini onayladıklarını göstermektedir. Bu noktada erkek evreni, hem erkekler arasında bir dayanışma alanı yaratmakta hem de bir aidiyet alanı oluşturmaktadır.

Bir başka çevrimiçi topluluk olan MGTOW (*Men Going Their Own Way*), Türkçesiyle "Erkekler Kendi Yollarına Gidiyor" kadınlarla ilişki kurmayı reddeden erkeklerin, kadınlardan uzak durmasını tavsiye eden anti-feminist bir oluşumdur. *Incel*'lerin kolektif eylemlerinin aksine daha bireysel bir yaklaşım benimsemiş olsalar da çevrimiçi ortamda cinsiyetçi söylemler üretme noktasında oldukça aktiftirler (Jones vd. 2019, s. 1).

Çevrimiçi alandaki bir diğer akım *Pick-up-Artist* (PUA) topluluğu, erkeklere kadınlar hakkında akıl veren ve ne yapılması gerektiğini öneren bir topluluktur. Burada daha çok kadınlar nasıl baştan çıkartılır, nasıl tavlansın gibi sorular üzerinden stratejik yöntemlerin belirlendiği bir plan sunulur (Braith and Barnet-Weiser, 2019, s. 5004).

Erkek evrenindeki oluşumlara Türkiye özelinde baktığımızda, kadınları elde etme yöntemlerini tartışan ya da anti-feminist söylemde bulunan, erkeklik rollerinin öğretildiği, güçlü erkek modellerinin sunulduğu; forum, blog ya da sosyal medyada aktif olan hem belirli grup oluşumları hem de bireysel profiller dikkat çeker. Red Pill Türkiye, PUA Cemiyeti, erkekadam, kırmızı hap, Alfoloji gibi çeşitli çevrimiçi toplulukların yanı sıra sosyal medyada Erkek Hareketi, Maskülist, Maskülen Mücadele, AlphaMale, Pick Up/RedPill Günlüğü, Eril Uyanış gibi pek çok profil mevcuttur. Genel olarak bu hesapların profil fotoğrafları erkeği simgeleyen ya da erkekliğe atıfta bulunan fotoğraflardan oluşmaktadır. Ayrıca kullanıcının kendisiyle ilgili bilgi verdiği biyografi bölümünde, "kırmızı hap, alfa yaşam, maskülen felsefe, manosphere" gibi erkekliğe işaret eden ifadelerle özellikle yer verilmekte, profilin erkeklik ideolojisini temsil ettiği vurgulanmaktadır. Bu alanın önde gelen oluşumlarından biri olan www.erkekadam.org adlı blog, Elgün'ün çalışmasında analiz edilmiş ve blogta "hegemonik erkeklik, madun erkeklik ve eril yaşam tarzı" olarak üç farklı temanın öne çıktığı belirtilmiştir (2020, s. 871). Toparlamak gerekirse erkek evreninde oluşan bireysel ya da kolektif oluşumlar, hegemonik erkekliğin temsil edildiği, güçlendiği ve yeniden inşa edildiği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Twitter'da Erkeklik Biçimleri

İnternet tabanlı iletişimsel bir platform olan Twitter, bireyin katılımcı olmasını sağlayan bir uygulama olarak hem yerelde hem de uluslararası alanda etkileşim kurulabilen, içerik üretimine ve paylaşımına açık "kişisel bir medyadır" (Lüders, 2008). Ana akım medyada enformasyonun gönderildiği kitle belirsiz ve dağınıkken, Twitter'da kullanıcı kendi kitlesini belirleyebilir ve belirli ölçüde onu takip eden kitlenin bilgisine erişebilir (Schmidt, 2016: s.53). Twitter her kullanıcının kendini ifade etmesine olanak veren bir medya

yaratmasıyla tartışmaların yapıldığı, gündemin belirlendiği bir mecraya dönüşmüştür. Dolayısıyla bu alanda üretilen söylemleri inceleme gerekliliğini de beraberinde getirmiştir.

Twitter'da 5 Haziran 2020 tarihinde toplumsal bir muhalefet biçimi olarak ortaya çıkan #erkekyerinibilsin hashtagi (etiket), kadına yönelik kalıpyargılara dönüşmüş olan cinsiyetçi söylemlerin yapı sökümü uğratılarak erkeklere uyarlanmasıyla bir akıma dönüşmüş, bu hashtag altında binlerce tweet üretilmiştir. Gündelik hayatın içinde olağanlaşmış, dile yerleşmiş olan cinsiyetçi söylemlerin tersine çevrilerek yeniden üretilmesi, toplumsal cinsiyet ayrımcılığını vurgulamanın ve ayrımcılığa dikkat çekmenin bir yolu olmuştur. Kadınlar tarafından başlatılan bu hashtag üzerinden erkekler de kendi söylemlerini üretmişlerdir. Kadınları destekleyen tweetlerin yanı sıra “erkeklik” söylemleri içeren paylaşımlar da yapılmıştır. Bu çalışmada bahsi geçen hashtag üzerinde yalnızca erkeklerin söylemleri ele alınacak, yeniden inşa edilen erkeklik söylemleri ve ortaya çıkan erkeklik biçimleri incelenecektir. Bu çerçevede araştırma #erkekyerinibilsin hashtaginin başladığı tarih olan 5 Haziran 2020 ile 7 Haziran 2020 tarihleriyle sınırlandırılmıştır. Tweetlerin en yoğun olduğu tarihler olması nedeniyle bu sınırlandırmaya gidilmiştir. Veriler belirtilen tarihler arasında Twitter'ın arayüzünde bulunan gelişmiş arama bölümü kullanılarak gerçekleştirilen tarama sonucu elde edilmiştir. Bu kapsamda 2014 tweet incelenmiş ve 218 paylaşımın erkeklik söylemi içerdiği tespit edilmiştir. Erkeklik söylemi içeren veriler incelendiğinde, üç tema öne çıkmaktadır. Buna göre; Twitter ağlar arası erkeklik inşasına aracılık etmekte, Twitter'da hegemonik erkeklik; madun erkekliğin dışlanması, aşağılanması üzerinden kurulmakta ve anti-feminist bir söyleme yaslanmaktadır. Tüm içeriklere yer vermek mümkün olmadığından her temada veriler dört örnek üzerinden analiz edilecektir.

Çalışmada toplumsal cinsiyet, ırk, etnisite, sınıf gibi ayrımcılık ve eşitsizlik temelindeki konuları ele alan ve buradaki tahakküm ilişkilerini açığa çıkarmayı sağlayan eleştirel söylem analizi yönteminden faydalanılacaktır. Van Dijk'e (2010, s.11) göre, eleştirel söylem analizi konuşma ya da metinlerde toplumsal cinsiyet, ırkçılık, iktidar gibi olgular etrafında tahakkümün yeniden üretildiği söylemleri analiz etmeyi sağlar. Medya çalışmalarında sıklıkla tercih edilen yöntem, söylemlerin altında yatan örtük anlamı açığa çıkartmayı hedefler. Eleştirel söylem analizinin temel odağı, kötüye kullanılan güç ve eşitsizliğin söylemsel boyutudur. Eleştirinin hedefinde eşitsizliği yaratan ya da meşrulaştıran, aynı zamanda destekleyen güç sahipleri bulunur (Özer, 2015, s.204). Bu kapsamda belirlenen temalar etrafında elde edilen veriler eleştirel söylem analizi yöntemiyle analiz edilecektir.

Erkek Evreninden Twitter'a Ağlar Arası Erkeklik

İletişim teknolojilerinin kullanıcıya sağladığı kolaylıklar sonucu hepimizin katılımcı olabildiği sosyal ağlar yeni ifade alanlarına dönüşmüştür. Bu bağlamda çevrimiçi alanlar erkeklerin, gerek bir araya gelerek ağlar üzerinden örgütlenmelerine, gerekse bireysel hesaplar üzerinden içerik üretmelerine olanak tanımıştır. Bu tema etrafında değerlendirilen içerikler erkek evreninde hakim olan eril dilin, Twitter alanında da üretildiğini gösteren verilerden oluşmaktadır.

M r @m v · 5 Haz

Maskülen olsun, damarlarında akan testesteronun hakkını versin, doğasına uygun bir şekilde yaşasın. Bir kadın için onurunu ve şerefini ayaklar altına almasın. #erkekyerinibilsin

Yukarıda yer alan paylaşımda kullanıcı tarafından bir erkeklik tanımı yapılmaktadır. Bu içeriğe göre bir erkeğin maskülen olması, içinde bulunduğu beden hakkını vermesi ve erkeklik doğasına uygun olarak davranması önerilmektedir. Erkekliği, erkeğin biyolojik doğasıyla ilişkilendiren bu özcü yaklaşımda testosteron ifadesi, erkeklik hormonu olması nedeniyle özellikle vurgulanmıştır. Gerçek erkekliğin, bedene içkin olarak her zaman bedenle ilişkili bir şekilde düşünüldüğünü belirten Connell, bu yaklaşımın aynı zamanda eylemleri de yönlendirdiğini belirtir. Erkeklerin şiddet, tecavüz gibi eylemlerinin söz konusu düşünce bağlamında temellendirilerek doğuştan geldiği, yani erkeğe verili olan bir özellik olduğu düşünülür (2019, s.99). Örneğin şiddeti, erkeğin doğasıyla ilişkilendiren düşünceler sosyobiyojistiklerin görüşlerinden beslenir. Onlara göre, erkeğin saldırgan tavrı hayatta kalma mücadelesinin bir sonucudur ve bu nedenle erkek türünün bir özelliği olarak görülür. Ancak erkekliğin bir özelliği olarak saldırgan olmaya teşvik edilmeleri testosteron hormonundan kaynaklı değil, "erkeklik kültürü" içine dahil edilen beklentilerin dayatılıyor olmasından kaynaklıdır (Sancar, 2009, s.216,217).

K @ · 5 Haz

#erkekyerinibilsin görüyorum ki mavi haplı çocuklarımız kendine güvenmeyip güya maharetli olduğunu göstermeye çalışıyor "belki kızlar yazar" düşüncesiyle. Komik görünüyorsunuz.

1 2

K @ · 5 Haz

Birazcık ERKEK olun da yürümeye cesaret gösterin.

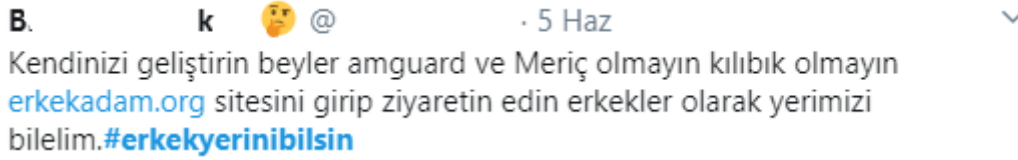
Şimdi linçleyebilirsiniz izin veriyorum :d

Erkek evreni içinde yürütülen tartışmalar genellikle mavi hap/kırmızı hap metaforu üzerine kurulur. Çalışmada erkek evreninin anlatıldığı bölümde aktarıldığı gibi bu metafor

Matrix filminden ödünç alınmıştır. Erkekler için bir seçenek olarak sunulan kırmızı ya da mavi hap, erkekliğin akıbetini belirleyen hayati bir seçim olarak görülür. Bu durumda kırmızı hap seçenler uyanışa geçerek ideal erkekliğe erişecekler, ancak mavi hap seçenler vaat edilen gerçekliğe ulaşamayacakları için ideal erkek olamayacaklardır (Ging, 2017). Yukarıdaki içerikte belirtildiği gibi mavi hap seçenler gerçek bir erkek olarak görülmemektedir. Hiyerarşik bir yapı olan kırmızı/mavi hap felsefesinde mavi hap tercih edenler, bu sistemin altında konumlandırıldıkları için kırmızı hap tercih eden diğer erkekler tarafından yok sayılırlar. Bu nedenle onlara, gerçek bir erkek olmaları yönünde öğüt verilmektedir.

Bu kategoride yer alan içeriklerde erkek evreninde (manosphere) oluşan jargonun erkeklik diline yerleştiği görülmektedir. Paylaşımında belirtilen “beta, mavi haplı, meriç, uydu, amguard, loser” ifadeleri genel olarak kadınları elde etmek için kadınlara ilgi gösteren, ancak baskın, maskülen bir erkeklik modeli sunmayan ve kadınlarla olan mesafesini koruyamayan erkekler için kullanılır. #erkekyerinibilsin akımına katılan ve kadınlara destek olan erkekler, erkeklik hiyerarşisi içinde gerçek erkekliğe erişememiş, mavi hap seçen beta erkekler olarak görülmekte bu nedenle erkek olmaları önerilmektedir.

Yukarıda yer alan son içerikte ise, erkeğin nasıl olması gerektiğine yönelik taktikler verilmekte erkek evreni içinde yer alan erkekadam.org sitesinden ideal erkekliğin öğrenilmesi önerilmektedir. Türkiye’deki erkek evreni içinde değerlendirebileceğimiz erkekadam.org, erkeklikle ilişkili olan kırmızı hap/mavi hap felsefesi, alfa erkek kimdir gibi çeşitli kategorilerin yer verildiği bir internet sitesidir. Erkeklik öğretilerinin sunulduğu bu sitede, sanal görüşmeler üzerinden nasıl erkek olunması gerektiğine dair taktikler verilerek koçluk eğitimi de sunulmaktadır. Bu paylaşım içeriğinden yola çıkarak erkek evreninde yer alan oluşumların, Twitter gibi farklı bir mecra üzerinden de etkileşim sağlayabildiğini başka bir deyişle ağlar arası erkeklik inşasının sürdürüldüğünü söyleyebiliriz.

Twitter’da Öne Çıkan Madun Erkeklik

Connell tarafından kavramsallaştırılan erkeklikler teorisi içinde yer alan madun erkeklik, cinsel yönelimleri farklı olan erkekleri ifade eder. Bu çerçevede Connell’in belirttiği

gibi hegemonik erkeklik yalnızca kadınlar üzerinde tahakküm kurmaz, aynı zamanda diğer erkeklik biçimleriyle de ilişkili olarak inşa edilir (1998, s. 245). Ataerkil sistemin ikincil konuma ittiği kadının yanı sıra bu sistemin dışında kalan farklı erkeklikler de ötekileştirilir.

S P @ · 6 Haz
#erkekyerinibilsin erkekler yerini biliyordu sorun yerini bilmeyen erkeksilerde ve yer beğenmeyen kadınımsılarda.

Kimmel erkekliğin tarihsel süreçteki manasının kadınlığa karşıt olarak, kadınsılığın reddedilmesi biçiminde tanımlandığını belirtir (2013, s.96). Bu noktada hegemonik erkeklik kendini heteroseksüel kimlik üzerinden, yani kadınlığa karşıt olarak üretir. Dolayısıyla kadınsılıkla ilişkilendirilen her şey öteki kategorisine dahil edilmektedir. Çünkü hegemonyanın kuruluşu erkeksi olmayanlar üzerinden işler. Bu nedenle yukarıda yer alan tweet içeriğindeki erkeksi ve kadınımsı vurgusu hegemonyanın yeniden üretilmesine hizmet eder.

E K @
Popüler olmak uğruna cinsiyetini ayaklar altına alana ne denir ?
= LGBT'li #erkekleyerinibilsin
ÖÖ 3:30 · 7 Haz 2020 · Twitter for Android

Hegemonik erkekliğin kurucu unsuru olan heteroseksüellik, erkeklerin tahakküm kurmasını sağlayan en güçlü silahtır. Yukarıdaki paylaşımda heteroseksüel olmak bir ayrıcalık olarak görülmekte ve cinsiyete bir kutsiyet atfedilmektedir. Bu nedenle, bu ayrıcalıklı konumun dışında kalanlara yönelik aşağılayıcı bir söylem üretilmiştir. Heteroseksüel erkek, kendi erkekliğini inşa etmek ve hegemonik gücünü sağlamlaştırmak adına LGBTİ+ bireylere yönelik negatif söylemlere başvurur.

d @ · 7 Haz
Tam bir sacmalık #erkekleyerinibilsin bu isin sonu maalesef feminizm hortlaması, daha çok lezbiyen ve escinsellerin ortaya çıkması, kadınların artık ebeveyn ikilisi içinde ki yerini kaybedip çocukların Anne baba saygısını yitirmesi ve sonunda aile yapısının çökmesi olacaktır.

Yukarıda yer alan paylaşımda, farklı cinsel yönelimlerin varlığının feminizm kaynaklı olduğuna vurgu yapılmaktadır. İçerikteki esas mesele aile kurumunun devamlılığının sağlanamayacak olmasından duyulan korkudur. Connell hegemonik erkekliğin öne çıkan en belirgin özelliğinin heteroseksüellik ve evlilik kurumu olduğunu belirtir (1998, s.249). Burada özellikle belirtilen aile vurgusu, erkekliğin ve toplumun devamlılığı için gerekli olan heteroseksist yaklaşımdan ileri gelir. Bu noktada eril ve dişilin konumlarını belirleyen yaklaşıma göre kadın, hem aile birliği ve anne/baba saygısının sağlayıcısı hem de ahlaki

düzenin sorumlusu olarak kodlanır. Aile kurumu tahayyül edilen ideal erkekliğin önemli aşamalarından biridir. Çünkü aile kurumunun varlığı, heteroseksüelliğin başka bir deyişle erkekliğin kanıtı olmasının yanı sıra ataerkil sistemin devamlılığını da garanti etmektedir.

ö a @ · 7 Haz
Bu kadınların ve kadın gibi erkeklerin erkeklerden istediğiniz nedir arkadaş ne zaman Bu kadar erkeklere düşman oldunuz Allah sizleri ıslah etsin
[#erkeklerinibilecek](#)

Yukarıda yer alan içerik, bu kategoride incelenmiş olan diğer paylaşımlarda üretilen söylemlere benzer şekilde, kadınların ve diğer erkeklerin ötekileştirilmesi yönünde olmuştur. Esas olarak buradaki temel mevzu “kadınsılaşma endişesinin” (Gürbilek, 2007) yarattığı erkekliğin yitirilme korkusudur.

Hegemonik Erkekliğin İnşasında Öne Çıkan Anti-Feminist Söylem

Hiyerarşik bir sistemin tepe noktasında duran hegemonik erkeklik, hem erkekler hem de kadınlar üzerinde tahakküm kurar. Dolayısıyla iktidar alanı kadınlar ve diğer erkeklikler üzerinde işler. Erkeklik kadınlığa karşıt bir noktadan kendini var ettiği için kendi içinde kadınsı olma korkusuyla inşa edilir. "Eril değerlerin yüceltilmesi, dişillikle harekete geçirilen korku ve endişelerde kendi karanlık tarafını bulur. Kendileri zayıf oldukları gibi, aynı zamanda da zafiyetin kaynağı olan kadınlar, şerefın kırılmasının bedene bürünmüş halidir ve her daim saldırıya açıktır" (Bourdieu, 2015, s. 69).

A' D. @ · 5 Haz
Feministler kendi kendine eğleniyor işte. Aynı cins olduğumuzu düşündüğüm bazı arkadaşlarda bunların eğlencesi oluyor arada. Ayıp lan İki dakika delikanlı olun. [#erkekyerinibilsin](#)

Yukarıda yer alan paylaşımda [#erkekyerinibilsin](#) akımına destek veren erkekler suçlanmakta, erkekliğin önemli bir unsuru olarak görülen "delikanlılık" müessesine uygun görülmemektedir. Kadınların ironik bir yaklaşımla toplumdaki ayrımcı söylemleri dile getirdikleri [#erkekyerinibilsin](#) hashtagi, bir eğlence olarak küçümsenmekte, değersizleştirilmekte ve bunun üzerinden anti-feminist bir söylem üretilmektedir. Erkekliğin, kadının tam karşısında konumlandırılıyor olması nedeniyle kadınla ilişkilendirilen her durum erkeğe zarar verir. Bu nedenle akıma destek veren erkekler “delikanlı” olmamakla, erkek olmamakla suçlanır. Hiyerarşik sistemin en tepesinde olan hegemonik erkeklik, diğer erkekler üzerinde kurduğu tahakkümle güçlenir ve her zaman kendisiyle işbirliği içinde olan erkekleri kollar.

o n @ · 6 Haz

Atalarımız ataerkil sistemi kurmak için verdiği mudacaleyi unutmayın feminizm saçmalıklarını umursamayın sistemin devamı bizim refahımızdır doğada uzlaşma diye bisey yoktur. Bütün dünya erkekleri birleşin (örgütsel olarak) [#erkekleyerinibilsin](#)

Ataerkil sistemin erkeklik için öneminin vurgulandığı paylaşımda, ataerkil sistemin devamlılığı için örgütlenme çağrısı yapılmaktadır. Erkekliğin refahı için feminizmden uzak durulması ve umursanmaması gerektiği vurgulanarak eşitliğin mümkün olamayacağı belirtilmektedir. Ataerkillik erkeklikle var olan, birbirinden beslenen, erkekliğin öğrenildiği ve güçlendiği bir sistemdir. Bu nedenle ataerkilliğin yok oluşu erkekliğinde yitirilmesine yol açacağından, erkekliğin varlığı için korunmaya ve sürdürülmeye zorunlu olan bir sistem olarak görülmektedir.

N n @ · 6 Haz

Kadınların [#erkekleyerinibilsin](#) akımına sırf etkileşim için şakalar yapan erkek arkadaşlar; geçmişte veya gelecekte yazdığınız en ufak cinsiyetçi tweet de ilk sizi asacaklar. Hedef olmayın, akıllı olun. Feminazi öfkesinde boğulursunuz.

Çalışmanın bir önceki bölümünde bahsedilmiş olan erkek evreninin kendine has jargonu bu içerikte de karşımıza çıkmaktadır. Nazilerle ilişkilendirilen “feminazi” söylemi çevrimiçi platformlarda yoğun olarak kullanılmakta ve terim feminizme duyulan nefreti ifade etmektedir. Yukarıdaki paylaşımda “feminazi” ifadesi, ötekileştirmeye yol açan damgalama (stigmatizasyon) unsuru olarak kullanılmıştır. Bu içerikte feministlerin tehlikeli olduğu, bu nedenle uzak durulması gerektiğini ima eden dışlayıcı bir söylem üretilmiştir.

S H @ · 5 Haz

Vaay! Hayatlarında bi bk'a faydaları olmayan zavallı feminaziler kendilerince eğlenmek için tag açmış 😂😂😂 [#erkekyerinibilsin](#)

Bir önceki paylaşımda olduğu gibi bu içerikte de “feminazi” söylemi yer almaktadır. Bu akıma destek veren kadınların, faydasız oldukları belirtilerek küçümseyici bir söylem üretilmiştir. Erkeklik kimliğini inşa eden hangi özellikler daha fazla risk altındaysa düşmanlaştırma ve ötekileştirme o özellikler üzerinden kurulur. Bu nedenle kadınlar ve özellikle feministler her türlü suçun ve kötülüğün nedeni olarak negatif söylemler üzerinden kodlanırlar.

Sonuç

Bu çalışma Twitter’da toplumsal bir gündem yaratan [#erkekyerinibilsin](#) hashtagi üzerinde ortaya çıkan erkeklik biçimlerini ele almaktadır. Bu kapsamda 5 Haziran 2020 ile 7 Haziran 2020 tarihleri arasında belirlenen hashtag üzerinde bir tarama gerçekleştirilerek

veriler elde edilmiştir. Buna göre, araştırmada 2014 veriye ulaşılmış ve 218 paylaşımda erkeklik söylemi tespit edilmiştir. Erkeklik söylemi içeren veriler değerlendirildiğinde üç temaya ulaşılmış ve her tema bağlamında dört örnek içerik eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Belirlenen ilk tema, erkek evreninde hakim olan jargonun Twitter alanında da kullanıldığını gösteren içeriklerden oluşmaktadır. Dolayısıyla erkeklik söylemini üreten eril dilin çevrimiçi alanlara hakim olduğu görülmektedir. Ele alınan içeriklerde baskın olan söylem, ideal erkeğin özelliklerini ortaya koyan eril dil üzerinden üretilmiştir. Buradaki paylaşımlar erkek evreninde hakim olan erkekliğin konumunu belirleyen ve hiyerarşik bir sisteme vurgu yapan “kırmızı/mavi hap”, “alfa/beta erkek” söylemleriyle oluşturulmuştur. Kırmızı hapi tercih etmiş olanlar alfa yani gerçek bir erkek olarak görülürken, mavi hapi tercih edenler beta kabul edilerek ikincil konuma itilmiştir. Böylece hegemonik erkekliğin diğer erkekler üzerinde kurduğu tahakküm ortaya çıkar. Bu anlayışa göre hegemonik erkekliği oluşturan özellikler maskülen, kırmızı hap felsefesini benimsemiş, alfa erkek olarak nitelendirilmektedir. Bu özelliklerin dışında kalan diğer erkeklere ise nasıl erkek olmaları gerektiğini gösteren öğretiler sunulmakta, taktikler verilmektedir. Buradan hareketle erkekliğin verili olmadığını, toplumdaki erkeklik kültürü içinde öğrenildiğini yeniden vurgulayabiliriz.

Twitter’da madunlaştırılan erkeklik olarak ifade edilen ikinci tema bağlamında heteroseksüellik, erkek olmanın en temel unsuru olarak görülür. Heteroseksüelliğin dışında kalanlar, toplumsal düzeni bozdukları gerekçesiyle bir tehdit olarak algılanırlar. Diğer taraftan eşcinsellik, hegemonik erkekliğin tahakküm kurma, kendini yeniden inşa etme ve güçlendirme noktasında “karşı-hegemonik güç” (Türk, 2011, s. 165) olarak kullanılmaktadır. Hegemonik erkekliğin kurucu unsuru olan heteroseksüellik, farklı cinsel yönelimleri ya da kadınsı davranışları olan erkekler üzerinde olduğu gibi, aynı zamanda kadınlar üzerinde tahakküm mücadelesini sürdürür. Erkekliğin yitirilme korkusu, heteroseksüel olmayan erkeklere yönelik dışlayıcı eril bir söyleme dönüşmüş ve erkeklikle ilişkilenemeyen herkes hegemonik erkekliğin işaret ettiği hiyerarşik sistemin ötekileri olarak kodlanmıştır.

Çalışmada ele alınan son tema ise hegemonik erkekliğin inşasında belirleyici unsurlardan biri olan anti-feminist söylemdir. Hegemonik erkekliğin tahakküm alanı yalnızca erkeklerle sınırlı olmayıp kadınlar üzerinde de kurulur. Çünkü kadınlığın tam karşısında kendini var eden erkeklik, kadınsılaşıma korkusuyla inşa edildiğinden erkekliği riske atan bu korkunun üzerine kadını düşmanlaştıran söylemler üzerinden gider. Bu söylemlerin somutlaştığı en yaygın terim ise erkek evreninde sıklıkla kullanılan "feminazi" ifadesidir.

Diğer taraftan #erkekyerinibilsin hashtagi altına yazarak kadınlara destek veren erkekler “gerçek bir erkek” olarak görülmemektedir. Bu nedenle akıma destek veren erkeklerin “delikanlı” olmaları, ataerkil sisteme sahip çıkmaları istenmektedir.

Twitter’da ortaya çıkan #erkekyerinibilsin hashtagi özelinde ele alınan analizlerde, hegemonik erkekliğin farklı temalar üzerinden yeniden inşa edildiği tespit edilmiştir. Bütün bu analizler sonucunda elde edilen veriler, “Erkek kimdir? Nasıl olmalıdır?” sorularına cevap vermektedir. Bu kapsamda üretilen söylemlere göre erkeğin tanımı “maskülen, heteroseksüel, kırmızı hapi benimsemiş, delikanlı, anti-feminist” şeklinde ifade edilir. Bununla birlikte, çevrimiçi ağlar bu gibi eril söylemlerin daha hızla üretilmesini ve daha fazla kitleye ulaşmasını sağlayan, böylece erkekliklerin güçlenmesini kolaylaştıran mecralardır.

Son olarak, çevrimiçi ağlarda erkekliğin ele alındığı çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu nedenle dijital alanda ortaya çıkan erkekliğin incelenmesi alanda önemli bir boşluğu dolduracaktır. Bundan sonraki çalışmalarda; online erkeklik hareketlerine ve toplumsal alandaki etkilerine, farklı sosyal ağlarda ortaya çıkan erkeklik biçimlerine, bu alanlarda ne gibi farklılıkların olduğuna, bununla birlikte çevrimiçi ağların erkekliğin inşasındaki etkisine ve bu ağlarda öne çıkan kadınlığa bakılması alana katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Baele, S. J., Brace, L. & Coan, T.G. (2019). From “Incel” to “Saint”: Analyzing the violent worldview behind the 2018 Toronto attack. *Terrorism and Political Violence*.
- Baştürk Akca ve Tönel, E. (2011). “Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe”. İ. Erdoğan (Ed.). *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil*. İstanbul: KalkedonYayınları.
- Beasley, C. (2005), *Gender & Sexuality: Critical Theories: Critical Thinkers*, London: SAGE Publications.
- Berktaş, B.(2003). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Binark, M. ve Bayraktutan, G. (2013), *Aydın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Braith, J. and Barnet-Weiser, S. (2019) From pick-up artists to incels: Con(fidence) games, networked misogyny, and the failure of neoliberalism. *International Journal of Communication*. 13: 5003–5027.
- Bourdieu, P. (2015). *Eril Tahakküm*. B. Yılmaz. (çev.). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bourse, M. ve Yücel, H. (2017). *Kültürel Çalışmaları Anlamak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozok, M. (2009), Feminizmin Erkekler Cephesindeki Yankısı: Erkekler ve Erkeklikler Üzerine Eleştirel İncelemeler. *Cogito Dergisi (Feminizm)*, Sayı: 58, 269-284.
- Carrigan, T., Connell, B. ve Lee J. (1985). Toward a New Sociology of Masculinity. *Theory and Society*. 14(5), 551-604.
- Connell, R.W. (2019). *Erkeklikler*. N. Konukcu (çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*, C. Soydemir (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connell, R. W. ve Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender and Society*, 19(6).
- Clatterbaugh, K. (2004). Men’s Movements. M. Kimmel, ve A. Aronson, (Ed.). *Men And Masculinities: A Social, Cultural, and Historical Encyclopedia*. Volume I. California: ABC-CLIO.
- Çizmeçi, E. (2014), Danah Boyd’da Sosyal Ağlar ve Gençlik. M. Çakır (Ed.). *Yeni Medyaya Eleştirel Yaklaşımlar*. içinde (385-409). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Donaldson, M. (1993). What Is Hegemonic Masculinity?. *Theory and Society*. 22 (5): 643-657.
- Eagleton, T. (1996). *İdeoloji*. M. Özcan (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Elgün, A. (2020). Erkek Evreninde Erkeklik Biçimlerinin Temsili: www.erkekadam.org Üzerine Nitel Bir Analiz. *Erciyes İletişim Dergisi*. Cilt:7. Sayı:2 (871-894).
- Ging, D. (2017). Alphas, Betas, and Incels: Theorizing the Masculinities of the Manosphere. *Men and Masculinities*. (1-20).
- Güdekli, A.(2016). *Küreselleşme ve Toplumsal Cinsiyet Açısından Küresel Erkek(lik) ve Medya*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Güngör, N. (2016). *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*. İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Gürbilek, N. (2007). *Kör Ayna, Kayıp Şark*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Hearn, J. vd. (2011). Erkekler ve Erkek(lik)ler Üzerine Avrupalı Perspektifler: Ulusal ve Uluslararası Yaklaşımlar (Medya ve Gazete Temsilleri). F. Yıldız (çev.). *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil*. İ. Erdoğan (Ed.). İstanbul: Kalkedon Yayınları. 401-427
- Hoffman, B. Bruce, Jacob Ware, and Ezra Shapiro, (2020). Assessing the Threat of Incel Violence. *Studies in Conflict & Terrorism*. no:7, 565–87.
- Hooks, B. (2018). *Değişme İsteği: Erkekler, Erkeklik ve Sevgi*. Z. Kutluata (çev.). İstanbul: bgst Yayınları.
- Jenks, C. (2007). *Altkültür: Toplumsalın Parçalanışı*, N. Demirkol (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Jones, C. Trott, V., Wright, S. (2019). Sluts and soyboys: MGTOW and the production of misogynistic online harassment. *New Media & Society*. (1-19).
- Kessler, S., Ashenden, D. J., Connell, R. W., ve Dowsett, G. W. (1982). *Ockers and discomaniacs: A Discussion of Sex, Gender and Secondary Schooling*. Sydney: Inner City Education Centre.
- Kırmızısakal, K. (2019), Online Kültür Savaşları ve Alt-Right'ın Yükselişi. *Birikim Dergisi*. <https://birikimdergisi.com/guncel/9846/online-kultur-savaslari-ve-alt-rightin-yukselisi> (Erişim: 2.02.2021).
- Kimmel, S. M. (2013). Homofobi Olarak Erkeklik: Toplumsal Cinsiyet Kimliğinin İnşasında Korku, Utanç ve Sessizlik. M. Bozok (çev.). *Fe Dergi: Feminist Eleştiri* 5. Sayı:2.
- Lüders, M. (2008). Conceptualizing Personal Media. *New Media & Society*. 10 (5).
- Messerschmidt, J. W. (2019). *Hegemonik erkeklik: Formülasyon, Yeniden Formülasyon ve Genişleme*. Eleştirel Erkeklik İncelemeleri İnisiyatifi (çev.). Ç. Günay-Erkol ve N.Y. Sünbuloğlu (Ed.). İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayınları.
- Mulvey, L. (1999). Visual pleasure and narrative cinema. Sue Thornham (Der.). *Feminist film theory: A reader*. New York: New York University Press.

- Özer, Ö. (2015). Teun Adrian Van Dijk Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemesi. B. Yıldırım (Ed.). *İletişim Araştırmalarında Yöntemler*. Konya: Literatürk.
- Özkazanç, A. (2020). *Bir Musibet: Yeni Türkiye 'de Erillik, Şiddet ve Feminist Siyaset*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Regehr, K. (2020). "In(cel)doctrination: How technologically facilitated misogyny moves violence off screens and on to streets", *New Media & Society*. (1-18).
- Sancar, S.(2009). *Erkeklik: İmkansız İktidar: Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Savran, G. A. (2004). *Beden Emek Tarih – Diyalektik Bir Feminizm İçin*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Schmidt, J. H. (2016). Twitter ve Kişisel Kamuların Doğuşu. E. Erbatur (çev.). K. Weller vd. (der.). *Twitter ve Toplum içinde (47 - 61)*. İstanbul: Kafka, Epsilon Yayıncılık.
- Türk, H. B. (2011). Hegemonik Erkek(lik) ve Kültürel Temsil: 'Çirkin Kral, Kurtlar Vadisi'nde Yürüyor'. İ. Erdoğan (Ed.). *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Van Dijk, T. (2010). Söylem ve İktidar. A. Çavdar ve B. Yıldırım (Ed.). *Nefret Suçları ve Nefret Söylemi*. İstanbul: Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Yavuz, Ş. (2014). İktidar Olma Sürecinde Erkeklerin Erkeklikle İmtihanı. *Milli Folklor*. Sayı:104, (110-127).
- Yavuz, Ş. (2017). Erkek Yaşam Tarzı Dergileri Bize Ne Söylüyor?. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*. 4 (14). s. 92-103.
- Yücel, V. (2014). *Kahramanın Yolculuğu: Mitik Erkeklik ve Suç Draması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yüksel, E. (2013). *Bir Savaş Anlatısı Olarak Nefes: Vatan Sağolsun ve Hegemonik Erkekliğin Krizi*. Fe Dergi, 5(1),15-31.